

A POLIAMÓRIA ÉSSZERŰSÉGE

BALÁZS GÁBOR

Az európai kultúra szerelemfogalmát meghatározó tényezők között az egyik legnagyobb hatású az a mítosz, amelyet Platón Arisztophanész szájába adva fogalmaz meg a *Lakomában*. E mítosz szerint: „először is meg kell értenetek, minő az ember természete, és mi minden baj érte. Egykori természetünk ugyanis egész más volt, mint ez a mostani. Először is az ember akkor háromnemű volt, nem mint most, kettő: hím és nő, hanem harmadikul még e kettő elegye is, amely ma már kiveszett, csak a neve maradt fenn. Ez volt ti. a hímnő, alakja és neve a kettőnek: férfinak és nőnek összetétele. [...] Mindhárom fajta ember gömb alakú volt, háta és oldala körkörös. Négy keze volt, combja ugyanannyi, mint keze; gömbölyű nyakán két arca, egymáshoz teljesen hasonlóak, és a két szemközt néző orcának egyetlen kobakja. Négy fülük volt, szeméremtestük kettő, és így tovább minden más micsodájuk – ahogy mindebből ki-ki elképzelheti. Főlegyenesedve jártak, úgy, mint most, s bármely irányban mozogtak. Ám ha száguldani akartak: mint a cigánykereket hányók, akik kezükön-lábukon buckóznak – körbe a nyolc végtagjukra nehezkedve gurultak. Azért volt három fajtájuk, mert a Naptól származtak a férfiak, a Földből a nők, és a Holdtól azok, akiknek részük volt mindkettőből. Gömbölyűek voltak maguk is, a járásuk is, hiszen szüleikre hasonlítottak. Erejük, hatalmuk iszonyatos volt, ádáz felfuvalkodásban feszengetek, az istenekre is kezet emeltek.”¹

A mítosz folytatása szerint, mivel az istenek nem tűrhették az ember pimasz hatalomvágyát, de elpusztítani sem akarták őket, hiszen ezzel elvesztették volna az emberektől kapott ajándékokat és áldozatokat, Zeusz azt a megoldást találta ki, hogy kettévágja őket. E kegyetlen operáció csak részleges eredményt hozott. Az emberek elveszítették ugyan a hatalomvágyukat, de „miután az emberi természet így kettéhasított, ki-ki sóvárgott a másik fele után: egymást átkarolták, és úgy tartották átölelve, mert csak egyesülni áhítoztak, és inkább meghaltak az éhségtől és tétlenségtől, mert egymás nélkül semmit sem akartak csinálni.” Zeusz végül megkönyörült rajtuk és Apollón segítségével kialakította az ember mai formáját: „áttette előre a nemi szervüket, ugyanis az eddig hátul volt, és nem egymással bakzottak, hanem csak

---

¹ Pusztán kényelmi szempontokból a *Lakoma* elektromos formátumban is elérhető, Jánosy István készítette fordítását idéztem, lásd: <http://mek.oszk.hu/06100/06151/06151.htm#19>

úgy a földbe, mint a kabócák. Szervüket Zeusz áthelyezte előre, s így lehetővé tette, hogy egymásban termékenyüljenek, a férfi a nőben avégből, hogy ha férfi nőre lel; ölelésével anyává tegye, és így szaporodjanak; ha viszont férfi férfival kel egybe, legalább gyönyörüket leljék benne, és kielégülten lássanak a dolgukhoz, és teremtsék elő, ami még az élethez kell. Azóta gerjed az emberekben egymás iránt szerelem – ez varázsolja vissza őket hajdani állapotukba, s megkísérli a kettőből eggyé forrasztásukat és az emberi természet megorvoslását. Tehát mindegyikünk egy egész ember fele, egyből vagyunk kettőbe vágva, mint a félszegűszóhal. Mind csak keressük hiányzó másik felünket.”²

A történelmi idők embere tehát olyan lény, akit brutálisan megcsonkítottak, énjének egyik felét letépték róla és ezért létezésének természetes céljává és legfőbb magánéleti küldetésévé vált, hogy visszaállítsa eredeti állapotát, azaz megtalálja másik felét: „Én mindenkiről állítom, férfiakról, nőkről egyaránt, hogy ez a mi fajtánk csak úgy lel boldogságra, ha szerelmét végcéljához vezérli, és mindenki megleli a maga kedvesét, megtérvén ősi állapotához.”³ Az ember abban az állapotban, ahogy napjainkban születik, valójában önmagának csak a fele, és ahhoz, hogy a teljességet elérhesse, meg kell találni a hiányzó felét egy másik emberben. A platóni mítosz szerint tehát a szerelem nem más, mint amikor két, eredetileg egy teljességet alkotó félemler egymásra talál és ismét egy egésszé válik, úgy, ahogy ezt eredeti természete megköveteli tőle.

E mítosz első hallásra talán kissé naivnak és szentimentálisnak, ám alapvetően ártalmatlannak tűnik. Azonban ha jobban belegondolunk az általa közvetített üzenetbe, akkor az európai kultúra egyik legkárosabb illúziójának forrását lelhetjük fel benne. Azt sugallja ugyanis, hogy önmagunkban nem lehetünk elegendőek önmagunknak, életünk valódi célja és létezésünk természete az, hogy a teljességet egy másik emberben találjuk meg, mégpedig abban, akit az istenek féltékenysége azért szakított el tőlünk, mert ha egymásra találunk, erőnk határtalan lesz. A mítosz szerint mindenkinek van egy, de csakis egy olyan párja, aki egyben boldogságának, teljességének, önmagára találásának záloga. Életünk folyamán lehet természetesen több partnerünk, ám ez csak „szükségmegoldás”, hiszen az ideális állapot akkor lenne, ha megtalálnánk a Természet (teremtés, istenek, stb.) által nekünk rendelt „Igazi Párunkat”.

A nyugati ember különböző formákban és megfogalmazásokban, de lényegében gyerekkorától kezdve az e mítosz által táplált – és a zsidó-keresztény hagyomány által megerősített – ideálon nő fel, így nem csoda, hogy az európai szerelem története jórészt a kudarc és a frusztráció históriája. A mese- (és

---

² u.o.

³ u.o.

egyházi) irodalomtól eltekintve, ahol a hős és a hősnő egybekelnek és **boldogan** – és nem pedig a másiktól megcsömörlötten, apátiába süllyedve vagy éppen az öngyilkosságot fontolgatva örökös depresszióban – élnek, amíg ásó, kapa, nagyharang el nem választja őket egymástól, alig találunk olyan jelentős irodalmi művet, amely boldog, beteljesült, egészen a sírig tartó szerelemmel érne véget (hacsak a szerelmesek nem jutnak el a sírba egy kellően korai pillanatban, mint például Rómeó és Júlia). A beteljesült szerelmek meseirodalomba történt száműzésének magyarázata talán az, hogy a valóság megcáfolni tűnik a platóni mítosz ideálját. E cáfolat azonban kevés ahhoz, hogy a mítosz eltűnjön, hiszen a mítoszok egyik legjellemzőbb tulajdonsága éppen az, hogy – legalábbis részben – a valóságról szerzett tapasztalatainktól független a létezésük és a hatásuk. Éppen ezért, a tapasztalat akárhányszor is bizonyíthatja az ember életében, hogy A Tökéletes Társ nem létezik, és nemhogy rátalálni, de még fáradságos, közös munkával megteremtteni sem igen lehet – a mítosz és a remény tovább él: hátha egyszer mégiscsak szembe jön „a nagy Ő”. A nagy Ő, akiről első pillanatban tudjuk, hogy Ő a lelki társunk, másik felünk, vele egész életünkre megtaláltuk a boldogságot és a teljességet, ami érthető, hiszen a teremtés Őt, és csakis Őt rendelte társunkul.

A mítosz egyik gyakorlati következménye, hogy bár józan eszünkkel tudjuk, hogy az üzenet nem szó szerint értendő, mégis gyerekkorunktól kezdve kialakul az a lelki diszpozíciónk, hogy újra s újra az „Igazi” keresésére induljunk, ahelyett, hogy létező kapcsolataink fenntartásába, megjavításába vagy élhetőbbé tételébe fektetnénk be energiáinkat, egyszerű tényként elfogadva, hogy a tökéletes társ nem létezik.

A valós tapasztalatok által nem igazolt vélekedések hosszútávú továbbélése nemcsak a szerelemtől vallott elképzelések területén figyelhető meg. A jelentős brit konzervatív gondolkodó, Roger Scruton szerint az illúziókhöz való ragaszkodás az emberi természet szerves része:

„A pesszimizmus hasznának tanulmányozása feltárja az emberi természet egyik legérdekesebb vonását, nevezetesen azt, hogy a nyilvánvaló tévedéseket a legnehezebb megcáfolni. [...] az ok az ésnél mélyebben keresendő, olyan érzelmi szükségletekben, amelyek minden eszközzel megvédik magukat, és nem mondanak le a könnyen szerzett illúziók vigaszáról. Ezek sokszor olyan alacsonyabb szintű hiedelmek és érzelmi reakciók, amelyek fajunk számára egykor hasznosak lehettek, de többé már nem azok, viszont huzalozva vannak az emberi agykéregben, nem rendítheti meg őket olyan gyenge valami, mint egy érv.”⁴

---

⁴ Scruton, Roger: *A pesszimizmus haszna és a hamis remény veszélye*, Noran Libro, Budapest, 2011. 8. o.

A platóni mítosz az egyik forrása tehát két, a szerelemre vonatkozó, a tapasztalat által igazolhatatlannak tűnő, ám mégis nagyon elterjedt elképzelésnek. Az egyik szerint létezik és kellő erőfeszítés megtételével megtalálható a tökéletes társ; a másik szerint pedig mivel mindenkinek csak egy adott társat rendelt a „Teremtés”, ezért kizárólag két partner között elképzelhető mély, őszinte, szenvedélyes, szeretettel teli és tartós szerelmi kapcsolat. Noha valóban elképzelhető természetesen olyan emberek létezése, akik hosszú időn keresztül úgy érzik, hogy a másik felüket találták meg partnerükben, és akik számára a monogámia a boldogságot adó és kielégítő megoldás, azonban viszonylag kis intellektuális erőfeszítéssel belátható, hogy ilyen emberek létezéséből logikailag nem következik, hogy az emberi nem egészére is igaz lenne a következő kijelentések bármelyike: 1. „minden ember számára létezik a tökéletes társ”; 2. „minden ember egyidejűleg csak egy partnerben találhatja meg a szerelmet, és ezzel a boldogságot”. Sőt, ha a tapasztalatot (pl. a válások, a hűtlenségek számát, illetve a házasság intézményének meggyengülését és gyakori felbomlását – például Európában 2009-10-ben 2,2 millió házasságra egy millió válás jutott⁵) tekintjük kiindulási alapnak, akkor az tűnik a valószínűbb feltételezésnek, hogy a modern nyugati világban élők nagy része számára a monogámia nem az ideális megoldás.

Noha a mítosz üzenetétől jelentősen eltér a következő kijelentés, hiszen a monogám kapcsolatokat nem ideálként, csak legkisebb rosszként tünteti fel, de lehet természetesen azt állítani, hogy a napjaink nyugati társadalmában a monogám házasságoknak nincs reális alternatívája. Azonban a tapasztalat azt sugallja, hogy ez a kijelentés sem feltétlenül igaz. Világszerte, de elsősorban az Amerikai Egyesült Államokban léteznek u.n. poliamórikus közösségek, amelyekben a többszerelműség gyakorlati és elméleti alternatívaként jelenik meg a többségi társadalom által elfogadott „mono-amóriával” szemben.

Írásom következő részében a poliamória, e Magyarországon viszonylag kevésbé ismert⁶ kapcsolati forma és szerelemfelfogás néhány fontos elméleti alapfeltevését fogom bemutatni. Az alapfogalmak tisztázása után megpróbálok bemutatni, hogy a szeretet és az őszinteség értékei szempontjából a poli-amória legalább ugyanolyan értékes, mint az egy-szerelműség.

Írásom utolsó részében pedig vallás és erkölcs konfliktusának a poli-amóriához kapcsolódó esetét fogom vizsgálni.

---

⁵ Lásd a statisztikai adatokat: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Marriage_and_divorce_statistics

⁶ Noha magyarországi poliamórista mozgalomról túlzás lenne beszélni, de létezik azért a témához kapcsolódó internetes linkeket gyűjtő magyar oldal: polyamory.lap.hu

ALAPFOGALMAK⁷

Maga a poliamória szó a görög *poli* azaz sok vagy több, és a latin *amor* szavakból képzett hibrid szó, amelynek elsődleges jelentése: többszerelműség. A poliamória elmélete feltételezi, hogy lehetséges érzelmi, intellektuális és szexuális szempontból is mély, őszinte, elkötelezett kapcsolatot fenntartani egyidejűleg több személlyel is, azaz másként fogalmazva: lehetséges egyidejűleg több ember iránt szerelmet érezni. A definíció szempontjából tehát a legfontosabb különbség a monoamória és a poliamória között nem a szerelemnek, mint jelenségnek a leírásában van, hiszen mindkét elképzelés hívei fontosnak tartják a partnerek emocionális, intellektuális és fizikai kötődését és elkötelezettséget egymás iránt. Azonban míg a monoamóristák szerint egyidejűleg pusztán egy ember iránt lehetséges szerelmet érezni, addig a poliamóristák ezt több partnerrel is elképzelhetőnek tartják.

A poliamória nem elvont elméleti kérdés, hanem olyan létforma, amelyet Amerikában több mint félmillió ember gyakorol. A mozgalom rendelkezik szaklapokkal és magazinokkal⁸, levelezőlistákkal, szervezeten működő közösségekkel, és valószínűsíthető, hogy tagjainak előbb-utóbb igénye lesz a csoportházasság jogi elismertetésére is. A poliamórikus csoportok életformája és eszmeisége felfogható a patriarchális társadalmak, a heteroszexualitás kizárólagossága és a genetikai alapú szülő-gyerek viszony elméleti és gyakorlati posztmodern alternatívájának is.

FELTÉTELEK ÉS JELLEMZŐK

A poliamórikus életformát gyakran tévesztik össze azzal az elterjedt életmóddal, hogy valakinek több szeretője van, de erről partnereit nem tájékoztatja, vagy egyenesen tagadja ezt. Ennek nem szükségszerű, de gyakori velejárója, hogy a partnerek egy részének nincs tudomása arról sem, hogy mekkora a valós fontosságuk a másik fél számára. A több szerető életforma tehát az esetek döntő többségében a kapcsolat több szintjén jelentkező

---

⁷ A poliamória elméletének ismertetésében elsősorban az alábbi művekben kifejtett gondolatokra és adatokra támaszkodtam: Strassberg, Maura I.: „The Challenge of Post-modern Polygamy: Considering Polyamory”, *Capital University Law Review* 31, 2003. 439-563. o., (a továbbiakban: Strassberg), McCullough, Derek; Hall, David S.: „Polyamory - What it is and what it isn't”, *Electronic Journal of Human Sexuality*, Volume 6, February 27, 2003. Lásd továbbá az alábbi részletes bibliográfiát:

<http://www.kinseyinstitute.org/library/Pdf/Polyamory%20Bibliography.pdf>

⁸ Ezek közül a legfontosabb a *Loving More Magazine*.

hazugságokkal és elhallgatásokkal jár, és a partnerek félrevezetését is feltételezi. Ezzel éles ellentétben egy poliamórikus kapcsolat fontos feltétele, hogy minden érintett fél tudomásával és előzetes beleegyezésével jön létre. Ha valaki több szerelmi viszonyt tart fent, de partnerei erről nem tudnak, akkor ez nem poliamórikus kapcsolat, hanem a monogámia illúzióját fenntartó és a másik megtévesztésén alapuló viszonyrendszer. Egy poliamórikus kapcsolatban a többpartnerűség tehát alapvetően különbözik az (elvileg) monogám kapcsolatokban ismert hűtlenkedéstől és megcsalástól, hiszen a poliamóriában a több partnerrel fenntartott szerelmi viszony *per definitio-nem* része a kapcsolatnak. A poliamóristák számára az egyik legfontosabb érték az őszinteség, a másik fél tisztelete és egyenrangúságának elismerése. Az a poliamórikus kapcsolat, amelyben a felek elkezdenek viszonyaikról – vagy másról – hazudni egymásnak, az már nem valódi poliamória. A poliamórikus kapcsolat tehát a résztvevők beleegyezésén alapuló, a nemek közti teljes egyenlőséget elfogadó, a becsületesség, a nyíltság és a felelősségvállalás etikai értékeit hangsúlyozó, nem monogám viszonyok rendszere.

Korunk nyugati társadalmában szinte semmilyen meglepetést nem okoz, ha egy elvileg monogám kapcsolatban élő személyről kiderül, hogy megcsalja a partnerét. A hűséget valószínűleg többek közt éppen azért tekinti a legtöbb elvileg monogám kapcsolatban élő partner különlegesen nagy értéknek, mert tisztában van vele, hogy hosszú ideig tartó kapcsolatok esetében nagyon ritka. A hűtlenség kiderülésekor tapasztalható erkölcsi felháborodás is gyakran tűnik inkább álszentségnek, mintsem valós erkölcsi meggyőződések törvényszerű következményének. (Nem ritka például, amikor egy hűtlen partner őszintén felháborodik társa hűtlenségén.) Úgy tűnik, korunk monogámia-képéhez hozzátartozik annak hallgatólagos tudomásulvétele, hogy a monogámia általában csak névleges. A poliamóriához kapcsolódó paradoxonok egyike, hogy ugyanebben a társadalomban például egy négyfős csoport-házasság nyílt felvállalása hatalmas megdöbbenést és többnyire erkölcsi felháborodást vált ki, holott a résztvevő felek ebben a kapcsolatban őszinték egymáshoz és szabadon választották az együttélésnek ezt a formáját.

A poliamórikus kapcsolatban élők visszautasítják azt a feltételezést, miszerint a szexuális és kapcsolati exkluzivitás nélkülözhetetlen része egy boldog párkapcsolatnak. Ezek a kapcsolatok a bizalom, a lojalitás, a nyíltság és az őszinteség értékeit fogadják el – és egy boldog kapcsolat létrejöttéhez és fenntartásához szükségesnek vélik azt, hogy a felek elutasítsák a féltékenységet és az irigységet, illetve ne próbálják partnerüket kisajátítani és tulajdonként kezelni. A poliamórikus kapcsolatok sok szempontból ugyanazokban az értékekben hisznek, amelyeket a monogám kapcsolatban élők is elismernek. A különbség az, hogy mivel a poliamórikus kapcsolatban a szere-

tetet nem tekintik „fogyóeszköznek”, amelyből az egyik partnernek kevesebb marad, ha a másik több partnert részesít belőle, ezért a kizárólagosság megkövetelése ezekben a kapcsolatokban nem lép fel igényként. A poliamóristák szerint a monogám kapcsolatokban a legtöbb hazugság forrása az, hogy a felek egymásra kizárólagos jogot formálnak. Így tehát, ha a kizárólagosság igényét megszüntetjük, akkor a hazugságok egyik fő forrása szűnik meg, és ezzel az őszinteség és a nyíltság eszményének megvalósítása könnyebbé válik. (Sok, elvileg monogám kapcsolatban élő ember nem hazudna másban partnerének, csak éppen a monogámia tárgyában.)

A poliamóristák szerint a másik kizárólagos birtoklásának igénye nem az emberi természet szükségszerű velejárója. Az erről való lemondás tehát nem egy, az emberi létezéssel járó esszenciális összetevő tagadását jelenti, hanem pusztán annak a racionális felismerésnek az elfogadását, hogy az egyik partnernek nem származik kára abból, ha az általa szeretett személy másokat is szeret. A poliamóristák szerint hosszútávon éppen az teszi megőrizhetővé a partnerek egymás iránti szeretetét, ha belátják, csak nyerhetnek azzal, ha az általuk szeretett személy élvezzi azt a szabadságot, hogy szeretetét megoszthatja másokkal is.

A POLIAMÓRIKUS KAPCSOLATOK SZINTJEI

A poliamória kategóriáján belül a szerelmi viszonyok számos fajtája létezhet, hiszen a hívei abból a feltételezésből indulnak ki, hogy a boldogságérzethez nem minden egyénnek ugyanolyan kapcsolatra van szüksége. Sőt, ugyanaz a személy különböző életszakaszaiban más-más kapcsolati formákat találhat maga számára megfelelőnek. Ha egy párkapcsolatban résztvevő felek felismerik azt, hogy egyikük vagy mindkettőjük számára egy új kapcsolati forma eredményez nagyobb fokú boldogságot, akkor a kapcsolatuknak nem a kudarcát, hanem a sikerét jelenti, ha képesek ennek az új kapcsolati formának megfelelően átalakítani a viszonyukat. A különféle kapcsolatfajták *sine qua non*-ja, hogy minden esetben őszinteségen, nyíltságon és kölcsönös beleegyezésen kell alapulniuk.

Strassberg tanulmányában az elkötelezettségi fokozatok szempontjából a poliamórikus kapcsolatok három szintjét különbözteti meg.⁹

Primernek nevezzük az olyan kapcsolatokat, amelyekben a résztvevő felek életük minden, vagy legtöbb aspektusát megosztják egymással, de a kapcsó-

---

⁹ Strassberg, 445-446. o. Strassberg felosztása az alábbi részletesebb kifejtésen alapszik: Nearing, Ryam: *Loving More: the Polyfidelity Primer*, Captain Cook, HI, PEP Publishing, 1992.

latban résztvevők száma több kettőnél. Ez jelenthet például három vagy több szereplős csoportházasságot, ahol általában, de nem kötelező jelleggel, minden résztvevő fél primer kapcsolatban áll egymással. E kapcsolati forma leginkább a többszereplős, nyitott házassághoz hasonlít. Ugyanakkor az is lehetséges, hogy két partner között primer kapcsolat van, de egyiküknek vagy mindkettőjüknek – és ezt nem lehet eléggé hangsúlyozni: természetesen a másik tudtával és beleegyezésével – van másik szerelmi viszonya is a primer kapcsolatán kívül.

Szekunder kapcsolatnak nevezhetjük az olyan hosszú távú, szeretettel teli kapcsolatokat, ahol a partnerek folyamatos érzelmi támogatást biztosítanak egymásnak, de a kapcsolat és az egymás iránti elkötelezettség az életnek nem minden, hanem csak egyes, többnyire világosan meghatározott területeire terjed ki.

Tercier kapcsolatoknak nevezzük az olyan viszonyokat, amelyekben a résztvevők között rövid távú, intenzív, intellektuális, érzelmi és/vagy fizikai kötődése alakul ki, de a kapcsolatban résztvevő felek nem válnak egymás életének szerves részévé. A résztvevő partnerek itt általában rövidtávú, fellángolásszerű szerelmet tapasztalnak meg egymással kapcsolatban.

A tercier kapcsolatok nem összekeverendőek az úgy nevezett „swinger” életformával. Egy poliamórista tercier kapcsolataiban rövidebb időre ugyan, de elköteleződik egynél több partnere iránt, megosztja velük érzelmi, intellektuális és/vagy szexuális életét, és szeretettel, szerelemmel teli kapcsolat alakul ki a partnerek között. A tercier kapcsolatokban nem pusztán egy vagy néhány alkalomra korlátozott szexuális viszonyról van szó, mint egy partnereit gyakran váltogató „swinger” esetében, aki nem vagy alig kötődik partnereihez.

A különböző szinteken létrejövő poliamórikus viszonyok keveredhetnek, és a legkülönbözőbb variációik képzelhetőek el. Fontos leszögezni, hogy természetesen a poliamórikus kapcsolatoknak is megvannak a – többnyire a gyakorlati ésszerűség szabta – határai. Három vagy négy együtt élő, gyermekeiket közösen nevelő partner számára valószínűleg a csoportházasság, azaz egy primer szintű kapcsolat a legkézenfekvőbb együttélési forma. Ilyen esetekben is előfordulhat, hogy nem minden résztvevő van az összes többi partnerével primer kapcsolatban. A csoportházasság továbbá lehet zárt vagy nyitott, azaz a felek megállapodásától függ, hogy a csoporton kívüliekre is kiterjesztik-e a szexuális és/vagy érzelmi nyitottságot, vagy nem.

Ezen a ponton érdemes megemlíteni a poliamórikus kapcsolatok egy speciális fajtáját, a polifidelitást feltételező zárt házasságokat vagy házasságszerű viszonyokat. Ez a hagyományos házasságra hasonlító társas életforma feltételezi a szexuális exkluzivitást, és az egymáshoz való hűséget, hiszen a

résztevő felek – akik értelemszerűen kettőnél többen vannak –, csak egymással létesítenek kapcsolatot. A polifidelitáson alapuló csoportházasság tehát tulajdonképpen egy új házassági keretnek tekinthető, amelyben a klasszikus házassággal szembeni különbség elsősorban mennyiségi. Az ezt a kapcsolati formát választók számára a legfontosabb értékek az egyéni választás, az autonóm döntés, családi élet és a romantikus szerelem. Szintén nélkülözhetetlen része a polifidelitásnak a szexuális egyenlőség. A résztvevő felek ebben a kapcsolati formában nem próbálják kisajátítani egymást, de a szerelem erejében bízva a klasszikus házastársi intimitás határait megpróbálják kiszélesíteni két embernél többre.

A polifidelitásban élő heteroszexuálisok közössége például magában foglalhatja a nem szexuális jellegű barátság (azaz a férjek vagy feleségek egymáshoz való kötődése) új szintre emelését is. Az ilyen kapcsolatban élőknek folyamatosan figyelniük kell egymásra, az összes partnerük iránt megértést kell tanúsítaniuk, tudomásul kell venniük, hogy időnként kompromisszumokat kell kötni egy kapcsolatban. Megvan bennük tehát mindaz, ami próbára tesz egy monogám kapcsolatot is, de ezeket az erényeket a polifidelitáson alapuló kapcsolatok esetében a résztvevőknek egynél több partner irányába kell gyakorolniuk.

A fogalmak tisztázása végett fontos leszögezni: a poliamórikus csoportházasságok különböznek a klasszikus poligámiától, amely általában nem a nemek közti egyenlőségre épül és feltételezi a patriarcha vagy a matriarcha magasabbrendűségét a hierarchiában. Egy klasszikus poligámiában élő családban nem feltétel az, hogy a különböző férjek vagy feleségek szeressék egymást. Egy három vagy több személy általi csoportházasság esetében azonban minden fél között szeretetnek kell lennie, noha mint mondtuk, a felek közti szeretet és elköteleződés nem feltétlenül azonos szintű, és határozottan elképzelhető, hogy egy csoportházasságon belül egyes partnerek között primer, de mások között szekunder kötődés alakuljon ki.

A poliamória különféle egyéni választásokat tesz lehetővé. Egy több, egymástól független intim kapcsolatot fenntartó egyén valószínűleg nem lép be primer kapcsolatba, hiszen aki ezt az életformát választja, az valószínűleg többre tartja a függetlenség értékét, mint azokat az előnyöket, amelyet egy primer kapcsolat adhat. Ha azonban mégis kialakul számára egy primer kapcsolat, akkor valószínűleg a nyitott házassághoz hasonló formát fogja választani, amelyben a résztvevőknek több olyan szekunder vagy terciér szintű szeretőjük lesz, ahol a szerető szó nyíltan vállalt, beleegyezésen alapuló, érzelmekben gazdag viszonyt feltételez.

A poliamórikus kapcsolatok közös nevezője tehát csak az, hogy minden szinten feltételezik az egymás iránti őszinteséget, az elkötelezettséget, a nyílt-

ságot, a törődést, a segítőkészséget és az ezekkel járó pozitív attitűdöt a másik iránt, de ugyanakkor a résztvevők nem követelik meg egymástól a szexuális és érzelmi kizárólagosságot.

A poliamória teóriája pozitívan viszonyul a szexualitáshoz, azaz feltételezi, hogy a nemiség az emberi lét kiemelten fontos területe, és a jó szexuális élet hozzásegít, hogy értékekben gazdag és érzelmileg is mély kapcsolatokat alakítsunk ki. A poliamóristák nem szokták elítélni az alkalmi szexuális kapcsolatokat (amennyiben ezek kölcsönös beleegyezéssel és nem a másik fél becsapásával) jönnek létre, de nem is tekintik őket a poliamória kategóriájába tartozónak, hiszen az alkalmi kapcsolatok célja többnyire nem egy kötődésen alapuló, érzelmeket feltételező kapcsolat létrehozása.

VALLÁS ÉS ERKÖLCS ELLENTÉTE

Avi Sagi és Daniel Statman *Vallás és erkölcs* című könyvükben megkülönböztették a vallás és erkölcs közötti ellentét két lehetséges alapesetét.¹⁰ Az első esetben normatív ellentét áll fenn egy (vagy több) vallási parancsolat és egy (vagy több) erkölcsi követelmény között, azaz az ágens nem képes egyszerre eleget tenni a vallási és az erkölcsi elvárásoknak, mert a két rendszer egymásnak ellentmondó, vagy legalábbis egyszerre nem teljesíthető kötelességeket ír elő a számára. Ebben az esetben az ellentét elsősorban gyakorlati, hiszen olyan rendszerek között is elképzelhetőek normatív ellentétek, amelyek megegyeznek egymással az alapkérdésekben. Abból hogy két rendszer között egyetértés van például abban, hogy a rendszer célja a jó védelme és a rossz visszaszorítása, illetve akár olyan részkérdésekben is, hogy a legfőbb rossz az ártatlanok életének elvétele, még korántsem következik, hogy abban is egyetértés lesz a rendszerek között, hogy a mit kell tenni egy konkrét választást igénylő szituációban. Nemcsak vallási és erkölcsi rendszerek között, hanem különböző erkölcsi rendszerek (például az utilitarizmus és a kanti etika) között is lehet például normatív ellentét olyan esetben, amikor el kell dönteni, hogy szabad-e megmenteni több ártatlan életét egy ártatlan ember életének feláldozása árán.

Az ellentétek egy másik fajtájáról beszélhetünk, amikor a vallás és erkölcs közti ellentét nem a konkrét gyakorlat, hanem a rendszer alapvető, lényegi elveit érintő kérdésekben mutatkozik meg. Az ellentét ebben az esetben akkor is fennáll, ha a két rendszer között normatív szinten tökéletes az összhang, hiszen az ellentét nem a normák, hanem az alapok szintjén jelentkezik

---

¹⁰ Sagi, Avi és Statman, Daniel: *Dát umuszár*, Moszád Bialik, Jeruzsálem, 1993. 173-175. o.

(ilyen alapvető ellentét lehet például bizonyos autonómiaértelmezések és bizonyos istenszolgálat értelmezések között).¹¹

A poliamória bizonyos fokig különleges esetnek tekinthető ebből a szempontból. Etikái értékét elsősorban az erényetika¹² szempontjából lehet bemutatni, hiszen az erkölcsi teóriáknak ez az iránya az ágens jellemére és erényeire helyezi a hangsúlyt, nem pedig a morális köteleességek mibenlétét próbálja meghatározni és elemezni, mint a deontológiai teóriák. Az erényetika a különböző konzekvencialista elméletektől is különbözik, hiszen az egyes cselekedetek erkölcsi értékét nem azok következményeiből próbálja megállapítani.

A poliamórikus kapcsolatok kiindulópontja, hogy minden résztvevőnek bele kell egyeznie, hogy a partnerek nem vagy csak korlátozott mértékben biztosítanak egymásnak érzelmi és szexuális exkluzivitást. Az, hogy felek ennek a ténynek ismeretében is képesek egymást odaadón és önzetlenül szeretni, mindenképpen felnőtt és érett személyiséget feltételez. A poliamória elmélete szerint az őszinteségre, nyílt és becsületes kommunikációra, belátásra, a másik szabadságának következetes elismerésére, önzetlen, odaadó és a kisajátításról lemondó szeretetre épülő életforma csak akkor működhet, ha a résztvevő felek valóban kifejlesztnek magukban és interiorizálnak bizonyos erényeket. Ezzel együtt nem lehet „poliamórikus imperatívuszról” beszélni, hiszen az elmélet legelkötelezettebb hívei sem állítják, hogy a poliamória választása erkölcsi parancs lenne. A legtöbb, amit mondhatunk, hogy mindenkinek erkölcsi joga van arra, hogy a poliamórikus életformát válassza, és választása erkölcsi szempontból legalább olyan értékes lesz, mintha a monogámiát választotta volna.

Amennyiben megvizsgáljuk a poliamória erkölcsi rendszerének és a zsidó-keresztény vallási hagyománynak az egymáshoz való viszonyát, úgy tűnik, hogy az ellentét mindkét szinten létezik. A poliamóriát elfogadó erkölcsi rendszerek felnőtt, egymással őszinte és beleegyezésüket világosan kinyilvánítva-

---

¹¹ A vallás és erkölcs közötti fennálló szükségszerű és lényegi ellentmondást feltételező elméletek egyik fő problémája, hogy többnyire sem az erkölcsi rendszerekre, sem a vallásokra vonatkozó állításaikban nem kellőképpen differenciált erkölcs, illetve vallásértelmezéssel dolgoznak. Jellegzetes esete ennek James Rachels híres esszéje, amelyben az autonómia és az istenszolgálat fogalmi összeegyeztethetlenségéből kívánta Isten nem-létét bizonyítani. Lásd: Rachels, James: „God and Human Attitudes”, In. Helm, Paul (szerk.): *Divine Commands and Morality*, Oxford University Press: Oxford, 1981. 34-48. o. Sagi és Statman számos érvet hoztak fel Rachels állításával szemben, lásd az érveket Sagi és Statman, 208-214. o., valamint a vallás és erkölcs elvi ellentétének kérdéséről szóló részletes elemzést: u.o. 208-231. o.

¹² Az erényetikához kapcsolódó filozófiai kérdéseket remekül bemutatja az alábbi kötet: Statman, Daniel (szerk.): *Virtue Ethics*, Georgetown University Press, Washington D.C. 1997.

nító partnerek esetében a szexualitást sem a résztvevők nemére, sem a számára vonatkozóan nem tartja szükségesnek korlátozni. A zsidó-keresztény hagyomány viszont a szexualitást gyakorlatilag csak különböző neműek házasságán belül tartja megengedhetőnek, ezért nem nehéz belátni, hogy egy gyakorló poliamórista normatív szinten komoly ellentétbe kerül a vallással. Az ellentét azonban nem pusztán normatív, hiszen a poliamória elméleti alapjainak fontos része éppen annak a hagyományos monogám, patriarchális családdéálnak a megkérdőjelezése, amelyet a zsidó-keresztény tradíció hirdet. Ez az ellentét gyakran nem jelent problémát, hiszen a poliamóristák jelentős része feltehetően nemcsak a zsidó-keresztény szexuális ideált kérdőjelezi meg, hanem elutasítja e hagyományok egészét. Mivel a posztmodern társadalmak polgárai nemcsak szabadon választhatják meg a vallásukat, hanem akár szabadságot is élvezhetnek a vallástól, ez lehetővé teszi számukra, hogy magánéletükben a vallás ne, vagy csak alig legyen jelen, és teljes egészében azt az életformát választhassák, amelyet erkölcsi szempontból a leghelyesebbnek tartanak.

Az ellentét akkor válik igazán érdekessé, ha egy olyan esetet vizsgálunk meg, ahol egy a zsidó-keresztény hagyomány megtartása iránt elkötelezett egyén választja a poliamórikus életformát. Mielőtt rátérnénk erre az esetre, érdemes tisztázni vallás és erkölcs ellentéte kapcsán egy alapvető fogalmi kérdést.

AZ „ISTENI PARANCS ERKÖLCSISÉGE” ÉS AZ ELLENTÉT VALLÁS ÉS ERKÖLCS KÖZÖTT

Annak elismerése, hogy vallás és erkölcs között lehetséges ellentét azt feltételezi, hogy elfogadjuk: az erkölcs létezik a vallástól független, önálló területként. Aki ellenben úgy véli, hogy a vallás meghatározza az erkölcsöt, azaz egy adott cselekedet kizárólag azért válhat erkölcsi kötelességgé, mert Isten parancsolta meg azt, akkor valójában azt állítjuk, hogy a vallási és az erkölcsi kötelességek szükségszerűen ugyanazok¹³ Ezt az elméletet az angolszász irodalom *Divine Command Theory*-nak vagy *Divine Command Morality*-nek nevezi, és magyarra talán „Az Isteni Parancs Erkölcsisége”-ként (a továbbiakban ezt rövidítést használom: IPE) lehet lefordítani.

A vallási kötelességeket nehéz máshogy meghatározni, mint úgy, hogy az ember köteles Isten parancsainak engedelmeskedni, és az IPE alaphipotézise szerint csak az lehet valódi erkölcsi kötelesség, amit Isten parancsolt meg. Az IPE tehát azt állítja, hogy minden erkölcsi kötelesség szükségszerűen vallási

---

¹³ Lásd Sagi és Statman 173-174. o.

kötelesség is. Az IPE állítása nem összekeverendő azzal az állítással, hogy a végtelenül jó és bölcs Isten csak azt parancsolja meg, ami összhangban áll az erkölcsi törvényekkel. Ez utóbbi állítás azt feltételezi, hogy Isten és ember egy közös, önálló törvényekkel rendelkező erkölcsi univerzum tagjai, amelyben Isten az erkölcsi tökély, szemben az emberrel, aki csak törekszik az erkölcsi tökéletesedésre. Ezzel ellentétben az IPE állítása szerint nincsenek önálló, Istentől függetlenül létező erkölcsi törvények. Isten nem azért az erkölcsi tökéletesség, mert bölcsességének és jóságának köszönhetően megfelel az erkölcsi ideáloknak, hanem azért, mert semmilyen korlátot nem ismerő akaratóból fakadóan meghatározza azokat. Értelemszerűen az IPE azt feltételezi, hogy Isten egészen más parancsokat is adhatott volna, például ha minden elsőszülött csecsemő feláldozását parancsolta volna meg, akkor ennek a parancsnak nemcsak vallási, hanem erkölcsi kötelességünk is lenne engedelmeskedni. Az IPE elméletét az a vallási intuíció támasztja alá, hogy a teljesen transzcendens Isten lényegi attribútuma a mindenhatóság és az abszolút szabadság, amelyet semmi, még az erkölcs sem korlátozhat.¹⁴

ABSZOLUTISTA ÉS KONDICIONALISTA MEGKÖZELÍTÉS

Ha azonban abból a feltevésből indulunk ki, hogy vallás és erkölcs egymástól független területként, önállóan is léteznek, akkor nem kizárható az a lehetőség sem, hogy az erkölcsi és vallási kötelességek egymással ellentétbe kerüljenek. Ilyen esetben az ágens választásra kényszerül a két kötelessége, vagy a poliamória esetében erkölcsi joga és vallási kötelessége között.

Az abszolutista megközelítés számára egyértelmű, hogy az ágens minden választásának tükröznie kell általános diszpozícióját, és valójában abban a kérdésben kell döntenie, hogy a vallás vagy az erkölcs iránti elkötelezettsége erősebb-e. E megközelítés szerint csak az az ágens következetes önmagával szemben, aki az egyik területnek abszolút preferenciát biztosít.

Létezik azonban egy kondicionalistának nevezhető megközelítés is, amely szerint nem kell, vagy nem is lehet minden esetre érvényesen eldönteni, hogy a két fontos érték- és normarendszer közül melyiknek biztosítsunk abszolút prioritást. Mivel az ágens identitásának nagyon fontos eleme mind a vallás, mind az erkölcs iránti elkötelezettsége, nem tud mást tenni, mint hogy az összes olyan esetben, amikor két kötelessége között összeütközés alakul ki,

---

¹⁴ Az IPE elméletét klasszikus és modern források viszonylag bő választékával mutatja be az alábbi kötet: Idziak, Janine Marie (szerk.): *Divine Command and Morality: Historical and Contemporary Readings*, Edwin Mellen Press, New York, 1979. Az IPE és a hozzá kapcsolódó problémák részletes tárgyalását lásd: Sagi és Statman, 15-95. o.

az adott esetre érvényes döntést hoz. Lehetnek tehát olyan dilemmák, amelyekben az erkölcs élvez prioritást, de más esetekben a vallási kötelességét fogja választani.

Amennyiben a kondicionalista megközelítést választjuk, úgy elképzelhető, hogy egy a zsidó-keresztény tradíció iránt elkötelezett ágens a poliamóriát válassza személyes életében.

A zsidó hagyományban elfogadott az isteni parancsok két nagy csoportra osztása. Az egyik csoportba tartoznak azok a parancsolatok, amelyeket racionálisan is meg lehet indokolni; míg a másik csoportba tartozó parancsolatok indoklása kizárólag rituális keretek között lehetséges.¹⁵ Vitatható, hogy a Tóra szexualitásra vonatkozó parancsolatai melyik kategóriába esnek, de súlyos érvek szólnak amellett, hogy legalábbis egyes parancsolatokat a pusztán rituális kötelezettségek közé soroljuk. Valószínűleg a nyugati világban kevesen tudnának például racionális érveket felsorakoztatni amellett, hogy egy férje által rendszeresen bántalmazott, megerőszakolt, megalázott feleség, aki – különböző okokból – nem tud elválni a férjétől, halálos bünt követne el a házasságtöréssel.¹⁶ Ugyancsak lehetetlennek tűnik arra ésszerű indokot találni, hogy miért kell halálra ítélni egy olyan, papi családból származó lányt, aki házassága előtt nemi életet él és teherbe esik.¹⁷ Hasonlóan indokolhatatlannak tűnik, hogy két, egyetértő, felnőtt homoszexuális férfi

---

¹⁵ A racionálisan is, illetve a pusztán vallási alapokon indokolható isteni parancsolatok közti distinkciót a közép- illetve újkori zsidó vallásbölcselek különböző formákban fejlesztették tovább, de már a talmudi irodalomban megtaláljuk. A következő bibliai vershez „Törvényeimet tegyétek meg, és rendeleteimet tartsátok meg, azok szerint járjatok, én vagyok az Örökkévaló.” (3Móz 18:4) a Babilóniai Talmud Jomá című traktátusában (67b) a következő kommentárt fűzik: „Bölcseink tanították: „törvényeimet tegyétek meg” (3Móz 18:4) – a törvények szó azokra a szabályokra vonatkozik, amelyeket akkor is meg kellene írni, ha nem lennének megírva. Ide tartozik a bálványimádás, a súlyos szexuális tilalmak, a vérontás, a rablás és a blaszfémia. „rendeleteimet tartsátok meg” (u.o.) – a rendelet szó azokra a szabályokra vonatkozik, amelyekbe a Kísértő és a világ népei belekötnek: a disznóhús evés tilalma és a *sátnez* [a gyapjú és a len keverésével készített ruha – B.G.] viselés tilalma. És ha azt találnád mondani, hogy ezek hiábavalóságok, erre írta a Tóra: „én vagyok az Örökkévaló” (u.o.), én rendeltem el mindegyiket, nem szabad megkérdőjelezned ezeket.”

¹⁶ Lásd: 3Móz 20:10. A Tóra minden házasságtörő nőt halálra ítélt - „büntársával” együtt – és nem különbözteti meg a „megérthető” eseteket. Talán felesleges is megjegyezni, hogy a modern olvasó számára nehéz elképzelni olyan esetet, ahol racionálisan, erkölcsileg indokolható lenne bármilyen esetben a házasságtörésért kiszabott halálos ítélet.

¹⁷ Lásd: 3Móz 21:9. Valószínűleg a zsidó vallás bölcsei már a talmudi korszakban érezték a parancsolattal kapcsolatban felvethető súlyos erkölcsi problémákat, és az előírást a bibliai szöveg szó szerinti olvasatától jelentősen eltérően értelmezték. Erről lásd: Halbertal, Mose: *Máhápákhót pársániot báhithávuán*, Magnes, Jeruzsálem, 1999. 84-92. o.

közötti nemi aktust halállal büntessünk¹⁸, és még hosszan lehetne sorolni azokat a szexualitásra vonatkozó parancsolatokat, amelyekre a modern olvasó nehezen, vagy egyáltalán nem tud elfogadható ésszerű érveket találni.

VALLÁS ÉS POLIAMÓRIA

Írásom utolsó részében megpróbálok felsorakoztatni néhány érvet arra, hogy milyen ésszerű indokai lehetnek egy a zsidó-keresztény vallási hagyományt a magáénak valló ágensnek arra, hogy ha vallás és erkölcs ellentéte esetében a kondicionalista megközelítést követi, akkor annak ellenére a poliamórikus életformát válassza, hogy ez ellentétben áll vallási tradíciója normáival és eszményeinek egy részével.

1. ÉRV: ERKÖLCSI INDOKOK ÉS RITUÁLIS PARANCSONK

A kondicionalista érvelést elfogadó ágens szabhatja egyik döntési kritériumának azt, hogy a normaütközés olyan eseteiben, ahol az erkölcsi meggyőződésével szemben álló vallási parancsolatok csak rituális, és nem racionális jellegűek, az erkölcsi, racionális meggyőződését fogja követni. (Noha a poliamória választása nem erkölcsi kötelesség, de erkölcsileg indokolt, így illik rá az erkölcsi meggyőződés kifejezés.)

Egy radikális poliamórista állíthatja azt, hogy a monogámia mellett szóló érvek racionálisan épp olyan nehezen megalapozhatóak, mint például a homoszexualitás tilalma. Ez azonban túlzásnak tűnik, hiszen a monogámia mellett szólnak erkölcsi és társadalmi érvek is. Azonban egy parancsolat mellett szóló racionális érvek érvénye nem feltétlenül univerzális, könnyen elképzelhető, hogy indoklásuk egy adott történelmi korban teljesen ésszerű volt, de egy másik korban viszont az eredeti érvek érvényüket veszítik. A zsidó hagyományban ezt az érvet nem kizárólag modern kori tudósok használják, hanem a szakrális irodalomban megkérdőjelezhetetlenül fontos szerepet betöltő személyek is.

Maimonidész például a Szentélyben bemutatott áldozati kultusz elrendelését Isten által azzal indokolta, hogy a Tóra-adás korában a történelmi körülmények szükségessé tették az istenszolgálatnak ezt a formáját. A későbbi korokban azonban az emberiség számára már áldozatok bemutatása

---

¹⁸ Lásd: 3Móz 20:13. A félreértések elkerülése végett fontos leszögezni, hogy a bibliai idők óta a zsidó hagyomány hozzáállása – mint szinte mindenben – nagyon sokat változott mind a szexuális vétségek, mind a halálbüntetés értelmezésében és megítélésében.

nélkül is érthetővé vált az istenszolgálat fogalma és lehetségessé vált egy absztraktabb istenkultusz kialakulása is.¹⁹

Ha ezt az érvelést vesszük alapul, akkor egy mérsékelt poliamórista nyugodtan állíthatja azt, hogy a monogámia mellett szóló érvek, mind vallási, mind erkölcsi szempontból, meggyőzőek voltak egy adott korszakban, de napjainkban már érvényüket veszítették. Éppen ezért noha igaz, hogy valaha a monogámia racionális, erkölcsi parancsnak számított, mára azonban pusztán rituálisnak minősül. Amennyiben alkalmazzuk az első érv alapszabályát és az erkölcsi és a pusztán rituális vallási parancsok ütközése esetén az erkölcsi érveket preferáljuk, akkor indokolttá válik, hogy egy vallásos és erkölcsös ágens a poliamóriát válassza, annak ellenére, hogy ezzel megszeg egy vagy több vallási előírást.

2. ÉRV: A SZEMÉLYISÉG VÉDELME ÉS A BOLDOGSÁGHOZ VALÓ JOG

A kondicionalista szemléletet követő ágens számára választásában fontos szempont lehet, hogy személyisége szempontjából mekkora áldozatot követel tőle a vallás. Amennyiben úgy ítéli meg, hogy a vallási parancsolat betartása személyiségét alapjaiban károsítaná és a boldogsághoz való jogáról való lemondást jelentené a számára, akkor választhatja az adott vallási kötelesség be nem tartását.

Egy, a szexualitás más területéről vett példa sokat segíthet az érv megértésében. Az ortodox zsidó körökben az utóbbi évtizedekben sokat változott a homoszexualitáshoz való viszony. Az ortodox közösségek egy része napjainkban megértő, toleráns hozzáállást mutat a homoszexuális zsinagógajárók irányába. Ugyanakkor az ortodoxia vezetése változatlanul elutasítja, hogy legitimnek ismerjen el egy nyíltan homoszexuális zsinagógai közösséget. Az elutasítás mellett szóló fő érv az, hogy mivel a Tóra egyértelműen tiltja a homoszexuális aktust, ezért ugyanolyan abszurd és illegitim homoszexuális zsinagógát szervezni, mintha egy zsinagógának az lenne a fő szervezési alapja, hogy az odajárók disznóhúst fogyasztanak. Ezen érv gyenge pontja az, hogy egy étkezési tilalmat ugyanolyan fontossági kategóriába sorol be a személyiség teljessége és a boldogsághoz való jog szempontjából, mint egy szexuális tilalmat. Noha könnyen elképzelhető, hogy egy vallásos ágens egész életében sóvárog a kötözött sonka után, amelyről lemondani kényszerül, az azonban sokkal kevésbé valószínű, hogy ettől idegösszeroppanást kapna, mély depresszióba zuhanna és a személyisége egy fontos részéről való teljes lemondásra kényszerülne. Annál könnyebben elképzelhető az, hogy egy

---

¹⁹ Lásd például Maimonidész: *A tévelygők útmutatója*, 3:32 és 3:46.

olyan homoszexuális ágens, aki arra kényszerül, hogy lemondjon a szexualitásról és a fizikai intimitásról a számára megfelelő partnerrel, boldogtalanul fogja érezni magát és úgy érzi, hogy a vallása igazságtalanul és indokolatlanul nagy lemondást követel tőle.

A poliamória a lemondás szempontjából nem esik abba a kategóriába, mint a homoszexualitás, hiszen egy poliamórista számára a monogám házasságba kényszerítettsége nem a szexualitásról és az intimitásról való teljes, hanem csak a boldogságról való részleges lemondást jelenti. Ezzel együtt, mivel egy poliamórista számára a monogám életforma követése sokszor személyisége kiteljesítésének súlyos korlátozását jelenti, és ezzel a boldogságra való törekvéshez való jogát nagymértékben korlátozza, ezért komoly érv szól amellett, hogy a poliamórikus életformát válassza annak ellenére, hogy ezzel vallási szempontból vétkeket követ el.

3. ÉRV: A KÖZÖSSÉG ÉS AZ EGYÉN ÉRDEKEINEK ÖSSZEEGYEZTETÉSE

A zsidó hagyományban nagy múltja van a vallási-filozófiai elit és a tömeg közötti distinkciónak. A zsidó ezotéria egyik legnagyobb alakja Maimonidész volt, aki sosem rejtette véka alá véleményét, hogy nem helyes, ha a filozófiailag művelt réteg megosztja komoly előismereteket igénylő tudását a tömeggel és csak azokkal a kevesekkel lenne szabad megismertetni e tudást, akik hajlandóak komoly erőfeszítéseket tenni az igazság megismerésére. Úgy vélte, a tömegek elől elsősorban azt a tudás kell elzárni, amelynek megismerése veszélyeztetné a közösségi, társadalmi struktúrát. Az egyének kiválasztott körében azonban nyugodtan terjeszthetőek a tömegek számára káros és veszélyes tartalmak, mert nem fogják ismereteiket a társadalmi rend felforgatására felhasználni.²⁰

Maimonidész és pre-modern követőinek döntő többsége természetesen a monogám életforma elkötelezett híve volt és minden valószínűség szerint a poliamóriát nemcsak társadalmi, hanem filozófiai szempontból is veszélyesnek ítélte volna, így még a látszatát is kerülni akarom annak, hogy azt állítanám, hogy Maimonidész egyetértene a poliamória védelmével. A maimonidészi ezoterikus módszer azonban akkor is alkalmazható, ha ő maga az érv tartalmával nem értene egyet.

A poliamória értékét elfogadó vallásos ágens elismerheti, a monogámia védelme a hagyományos zsidó társadalom megőrzése szempontjából szükséges és hasznos keret a jelenkorban is. Mivel a modern nagyvárosi életforma

---

²⁰ Erről lásd: Strauss, Leo: *Az üldöztetés és az írás művészete*, Atlantisz Kiadó, Budapest, 1994.

lehetővé teszi a különböző életmódok diszkrét módon történő választását, ezért az egyének életvitelválasztása napjainkban sokkal kevésbé befolyásolja a közösségi életet, mint a múltban. Egy vallásos ágens titokban tarthatja a közösségében, hogy a poliamória híve és gyakorlója, sőt akár aktívan segítheti is a monogámia hasznos mítoszának fenntartását. Ezzel hozzájárul a hagyományos közösség fennmaradásához, de egyéni szinten nem kényszerül arra, hogy egy olyan életformát válasszon, amelyet inadekvátnak tart önmaga számára és melyben boldogtalan lenne.

Ugyanakkor, amennyiben nem próbál másokat rábírní, hogy döntését kövessék vagy nyilvánosan elismerjék annak legitimitását, akkor a zsidó ezoterikus elitizmus hagyománya alapján elfogadhatónak tűnik, hogy privát életében, személyes integritása és meggyőződése védelmében a poliamórikus életformát válassza, és közben a közösségi térben titokban tartsa a döntését.

4. ÉRV – IMITATIO DEI

A poliamória elméletének egyik fontos tétele, hogy a szeretet végtelen forrás, tehát nem apad el akkor sem, ha egynél több partnerre terjesztjük ki. Noha meglehetősen merész próbálkozásnak tűnik a többszerelműség elméletét és gyakorlatát összekapcsolni a zsidó-keresztény hagyomány Istenfogalmával, de kétségtelen, hogy mindkét vallásban az isteni szeretetet végtelennek tekintik. Az isteni szeretet nem csökken attól, hogy minden arra érdemes lényre kiterjed. Isten tehát annak ellenére, hogy szeretteinek száma egyre gyarapodik, ugyanúgy tudja szeretni minden teremtményét. Az isteni szeretet tételét természetesen nem lehet egy az egyben áttemelni a vallásos-poliamórikus elméletbe, de bizonyos változtatásokkal a hasonlat használhatóvá válik a vallásos miszticizmussal rokonszenvező poliamóristák számára.

Az *imitatio Dei* elv nem azt feltételezi, hogy ember és Isten között valódi hasonlóság áll fenn, hiszen ez durva antropomorfizmus lenne, hanem csak annyit állít, hogy az ember kötelességei közé tartozik, hogy törekedjen utánozni az „isteni jellemvonásokat”. Ha a könnyөрületesség és a végtelen kegyelem utánzásra érdemes tulajdonságok, akkor miért ne lehetne kísérletet tenni a végtelen szeretettel is? Magától értetődik, hogy az isteni és az emberi szeretet esszenciálisan különbözik egymástól, de valamilyen szinten az ember is képes szeretni több másik embert. Barátokkal, családtagokkal, sőt még ismeretlen embertársakkal kapcsolatban is mindenki elismerni tűnik, hogy lehetséges egyszerre egynél többet szeretni közülük. Egyáltalán nem világos, hogy miért éppen a szeretetnek azt a különlegesen értékesnek tartott formáját, amelyet szerelemnek neveznek, kellene leszűkíteni és pusztán egy emberre kiterjeszhetőnek tartani, eltérve ebben a korlátlan isteni szeretet mintájától.

A korábbi érvekben felsorolt indokok elsősorban a vallásgyakorlat és a vallásjog területéről származtak. Az *imitatio Deire* alapozott érv teológiai alapon kísérel meg beilleszteni a poliamóriát a monoteista vallási rendszerbe.

* * *

Ezek a nagyon vázlatosan kifejtett érvek semmiképpen nem foglalják magukba a poliamória vallásos védelmének összes elméleti lehetőségét. Az is világos, hogy a vallásos közösségek vezetői nagy valószínűséggel nem fogják kitörő örömmel fogadni a fenti érvelést, és az itt felhozott érveket legjobb esetben is kézlegyintéssel intézik el. Érveimmel sem őket, sem senki mászt nem akarok meggyőzni a poliamória elfogadásáról vagy követéséről, céloim pusztán az, hogy bemutassam, egyáltalán nem abszurd és ésszerűtlen az állítás, hogy a zsidó-keresztény hagyomány gyakorló hívői is lehetnek a poliamória elkötelezett hívei. Egy zsidó vagy keresztény vallásos ember számára a poliamória iránti elkötelezettség mindenképpen kompromisszumokat követel, ám bizonyos kompromisszumok megkötése nem kell, hogy a vallásos hagyomány egészéről való lemondással járjon. Mivel a vallásos emberek döntő többsége köt olyan kompromisszumokat, amelyekben lemond bizonyos vallási értékekről a számára fontos életterületeken (lehet ez erkölcs, politika, munka, család vagy akár a kényelem) nem látom okát, hogy miért éppen a személyiségünk és boldogságunk szempontjából oly fontos szerelmi élet területén ne lehetne ilyen kompromisszumot kötni. Különösképpen igaz ez, ha valaki egy, a vallási hagyománnyal ugyan nagyon nehezen összebékíthető, de ugyanakkor az igazmondás, a másik tisztelete és szeretete, a becsületesség és a nyíltság elveit követő erkölcsi értékrend mellett elkötelezett módon keresi a kompromisszumokat.